

Katsaus S2-oppilaiden mediakasvatukseen yläkouluissa

Hanna Maakanen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomi

Opinnäytetyö

2024

Tiivistelmä

Tekijä Hanna Maakanen
Tutkinto Medianomi
Opinnäytetyön nimi Katsaus S2-oppilaiden mediakasvatukseen yläkouluissa
Sivu- ja liitesivumäärä 22+3
<p>Maahanmuuttajien mediataidoilla voi edistää heidän integroitumistaan yhteiskuntaan. Tässä tutkimustyyppisessä opinnäytetyössä tavoitteena oli saada selville, millaisia haasteita yläkoulujen S2, eli suomi toisena kielenä, -opettajat kokevat oppilaidensa mediakasvatuksessa. Haasteiden esiintyvyyden lisäksi opinnäytetyössä perehdyttiin hieman S2-oppimäärän mediakasvatukseen sisältöön, oppilaiden medialukutaitoon sekä opettajien kokemuksiin mediakasvatuksen opettamisesta verrattuna muihin S2-oppimäärän aiheisiin.</p> <p>Opinnäytetyötä varten selvitettiin, mitä hyötyä mediakasvatuksesta on nimenomaan maahanmuuttajataustaisille nuorille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli myös saada uutta tietoa aiheesta, sillä aihetta on tutkittu melko vähän aiemmin. Tutkittava aineisto kerättiin anonymisoidulla kyselyllä yläkoulujen S2-opettajille. Työ tehtiin yhdistelemällä laadullista, määrällistä ja fenomenologista tutkimusstrategiaa. Opinnäytetyö toteutettiin lukukauden 2023–2024 aikana.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että eniten haasteita yläkouluikäisten S2-oppilaiden mediakasvatuksessa tuotti kielelliset ongelmat ja epäselvät tai liian niukat oppikirjamateriaalit. Opettajat kokivat myös oppilaidensa medialukutaidoissa olevan parannettavan varaa. Opettajien mukaan monet oppilaat kuitenkin kokevat mediakasvatuksen hieman muita S2-oppimäärän aihepiirejä kiinnostavampana, koska se on lähellä nuorten omaa elämää. Toisaalta kuitenkin mediakasvatukseen liittyvä hankala sanasto voi tuottaa haasteita maahanmuuttajataustaisille oppilaille.</p> <p>S2-oppilaiden mediakasvatukseen liittyviä haasteita tulisi ehkäistä. Heikkoihin kielitaitoihin tulee puuttua oppimispolulla tarpeeksi aikaisin. Oleellista mediakasvatuksessa on esimerkiksi monipuolisten oppimateriaalien käyttäminen, oppilaiden luovuuden hyödyntäminen tehtävissä ja keskustelu media-aiheista yhdessä oppilaiden kanssa.</p>
Asiasanat mediakasvatus, S2-opetus, inklusiivinen mediakasvatus, maahanmuuttajat, medialukutaito, media

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tavoitteet ja tutkimusongelma	2
1.2	Tärkeät käsitteet.....	3
1.3	Aikaisemmat työt ja tutkimukset	4
2	Mediakasvatuksen merkitys ja tavoitteet.....	6
2.1	Mediakasvatuksen merkitys nuorille maahanmuuttajille	6
2.2	Inklusiivinen mediakasvatus	7
2.3	Mediakasvatus yläkoulujen opetussuunnitelmassa	8
3	Tutkimuksen teko ja aineisto	9
3.1	Tutkimusmenetelmän kuvaus ja perustelut.....	9
3.2	Kyselyiden toteutus	10
4	Tutkimuksen tulokset.....	12
4.1	Kehittämiskohteet.....	16
5	Pohdinta.....	18
5.1	Johtopäätökset ja jatkokehittäminen.....	18
5.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	19
5.3	Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi	19
	Lähteet.....	21
	Liitteet.....	23
	Liite 1. Kysely mediaopetuksesta yläkoulun S2-opettajille	23

1 Johdanto

Medialla on yhä suurempi rooli yhteiskunnassa ja kulttuurimme on hyvin medioitunut. Sen vuoksi on tärkeää, että jo lapset ja nuoret oppivat käyttämään mediaa ja ymmärtämään sen sisältöä sekä millaisia vaikutuksia sillä on. Valtaosa nuorista käyttää sosiaalista mediaa päivittäin esimerkiksi kavereiden kanssa keskusteluun ja videoiden katsomiseen sekä muuhun ajanviettoon.

On tutkittu, että maahanmuuttajien mediakasvatuksella voi edistää heidän integroitumistaan yhteiskuntaan ja hyvät mediataidot auttavat heitä pääsemään töihin ja hoitamaan asioitaan digitaalisesti. Tässä opinnäytetyössä haluan selvittää, millaista mediakasvatusta maahanmuuttajataustaiset nuoret saavat yläkoulussa Suomessa. Haluan tutkia tarkemmin, mitä hyötyä mediakasvatuksesta on nimenomaan maahanmuuttajataustaisille nuorille ja mitä haasteita heidän mediakasvatukseensa voi liittyä. Tässä opinnäytetyössä tutkin asiaa maahanmuuttajataustaisten suomen kielen, eli S2-, opettajien näkökulmasta. Minua kiinnostaa kuulla S2-opettajien näkemyksiä asiasta ja saada katsoa maahanmuuttajataustaisten mediakasvatuksesta yläkouluissa juuri heiltä.

Koen, että aihe on ajankohtainen, sillä maahanmuuttajien integroitumisesta Suomeen käsitellään niin politiikassa kuin myös mediassa hyvin paljon tällä hetkellä. Maahanmuuttajien integroimiseen liittyy laajalti eri asioita ja tekijöitä, mutta mielestäni myös heidän saamallaan mediakasvatuksella on roolinsa yhteiskuntaamme integroitumisessa. Maahanmuuttajien mediakasvatuksesta puhutaan myös melko vähän ja tutkimuksia esimerkiksi nuorten maahanmuuttajien mediakasvatuksesta ei ole paljon, vaikka aihe onkin merkityksellinen ja ajankohtainen.

Opetin epäpätevänä sijaisopettajana keväällä 2023 Keravanjoen koulussa seitsemäs- ja kahdeksaluokkalaisille suomi toisena kielenä-oppilaille mediajakson sisältöä. Oli mielenkiintoista nähdä, mitä asioita he jo tiesivät mediasta ja millä lailla he suhtautuivat media-aiheisten asioiden oppimiseen. Minusta oli myös kiinnostavaa ja mielekästä päästä opettamaan heille aiheita, jotka ovat itselleni tärkeitä ja joihin olen päässyt syventymään omissa journalismin opinnoissa. Minulla kuitenkin tuli opetusjakson aikana vastaan joitakin mediakasvatukseen liittyviä haasteita, joita jäin pohtimaan vielä sijaisuuteni jälkeenkin. Lisäksi koin oppilaiden medialukutaidon melko heikkona, mikä yllätti minut. Oppilaat eivät omien sanojensa mukaan juuri lukeneet tai katsoneet uutisia, eikä monet oppilaat olleet perillä ajankohtaisista Suomen tai maailman tapahtumista. Tämän opetuskokemukseni innoittamana päädyin tekemään opinnäytetyöni maahanmuuttajataustaisten nuorten mediakasvatuksesta ja erityisesti siihen liittyvistä haasteista.

Yläkoulun S2-oppilaiden mediakasvatus on osa inklusiivista mediakasvatusta. Inklusiiviseen mediakasvatukseen kuuluu vähemmistöjen saama media-aiheisten asioiden opetus.

Opinnäytetyön tietoperustassa aion käydä läpi tutkimusongelman tavoitteet ja työn kannalta tärkeimmät käsitteet. Käyn läpi myös mediakasvatuksen merkitystä ja mediakasvatuksen tavoitteita maahanmuuttajataustaisille. Tämän jälkeen selvitän tutkimusmenetelmän ja aineistonkeruun kannalta olennaisimmat asiat ja perustelut. Tutkimustyön empiirisessä osassa käyn läpi keräämäni aineiston tulokset. Lopuksi analysoin tuloksia ja teen niistä yhteenvedon. Opinnäytetyön viimeisessä osiossa analysoin oman tutkimustyön ja koko työprosessin onnistumista.

1.1 Tavoitteet ja tutkimusongelma

Tässä opinnäytetyössä perehdyn yläkouluikäisten S2-oppilaiden saamaan mediakasvatukseen koulussa. Tutkiessani aiempaa kirjallisuutta nuorten maahanmuuttajien mediakasvatuksesta, huomasin, että aihetta on tutkittu vielä melko vähän, etenkin opettajien näkökulmasta. Oman opettamiskokemukseni jälkeen aihe tuntui merkitykselliseltä ja minua kiinnosti selvittää siitä lisää. Tutkin tässä opinnäytetyössä, miten yläkoulujen S2- opettajat kokevat mediakasvatuksen. Selvitän keräämäni aineiston avulla esimerkiksi, millaisia haasteita S2-oppilaille suunnattuun mediakasvatukseen mahdollisesti liittyy. Lisäksi haluan selvittää, miten paljon eri haasteet ilmenevät opettajien keskuudessa ja mitkä haasteet koetaan suurimpina. Tarkoitukseni on selvittää, miten opettajat itse näkevät mediakasvatuksen opetuksen ja eroaako se muiden aihealueiden opettamisesta. Opinnäytetyö on siis pienimuotoinen katsaus nykyiseen mediakasvatukseen S2-tunneilla yläkouluissa Suomessa. Tutkimuskysymykseni määrittelin näin: *Mitä haasteita mediakasvatuksessa ilmenee yläkoulujen S2-opetuksessa?*

Rajaan opinnäytetyöni niin, että käsittelen siinä vain yläkouluikäisiä S2-oppilaita. Jätän siis ulkopuolelle muut ikäryhmät. Rajaan tutkimusta myös siten, että käsittelen nuorten saamaa mediakasvatusta koulussa, en muissa ympäristöissä, kuten esimerkiksi kirjastoissa tai nuorisotaloilla. Tutkin asiaa nimenomaan S2-opettajien näkökulmasta, enkä esimerkiksi oppilaiden perspektiivistä.

Opinnäytetyön tietoperustaa varten tutkin kirjallisia lähteitä maahanmuuttajien mediakasvatuksesta; tutkimuksia, Mediakasvatusseura ry:n laatimia oppaita, aiheeseen liittyviä graduja ja opinnäytetöitä. Pieni osa tietoperustasta on myös yläkoulun S2-oppimateriaaleista ja opetussuunnitelmasta.

Tutkimuksen aineiston kerään anonyymeillä kyselyillä yläkoulujen S2-opettajille mediakasvatuksesta.

Nuorten S2-oppilaiden saaman mediakasvatuksen tutkiminen ja sen edistäminen hyödyttää erityisesti maahanmuuttajille ja maahanmuuttajataustaisille mediakasvatusta opettavia henkilöitä, kuten S2-opettajia, maahanmuuttajien valmentavan opetuksen opettajia, nuoriso- ja opinto-ohjaajia ja muita maahanmuuttajien ohjauksen ja opetuksen parissa työskenteleviä. Aihe on kiinnostava myös pinnalla olevien maahanmuuttajien integroitumiseen liittyvien keskustelujen kannalta, minkä vuoksi onkin tärkeää selvittää, kokevatko opettajat, että maahanmuuttajien saamassa mediakasvatuksessa on jotakin puutteita tai parannusehdotuksia. Tutkimukseni tavoitteena on myös saada uutta tietoa, sillä aihetta ei ole aiemmin juurikaan tutkittu.

1.2 Tärkeät käsitteet

Käsitteiden määrittäminen on oleellista opinnäytetyössä. Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyön keskeisimpiä käsitteitä.

Tässä opinnäytetyössä tarkoitan medially radiota, televisiota, painettuja sanoma- ja aikakauslehtiä ja verkkolehtiä sekä lisäksi sosiaalista mediaa. Perusopetuksessa mediaan luetaan välillä mukaan myös pelit, elokuvat ja kirjat, mutta itse rajasin ne tässä opinnäytetyössä pois.

Medialukutaito tarkoittaa erilaista mediaan liittyvää osaamista ja tietotaitoa. Median käyttötaidot, tiedonhaku- ja tiedonhakutaidot, mediakriittisyys sekä viestintä- ja vuorovaikutustaidot ovat osa medialukutaitoa. Medialukutaitoihin voidaan viitata myös monilla muilla käsitteillä, joita ovat esimerkiksi monilukutaito, mediataidot tai informaatiolukutaito. (Kanerva, Lahtinen, Oksanen-Särelä 2022, 10).

Mediakasvatuksella tarkoitetaan kasvatuksen ja opetuksen aluetta, jonka avulla on mahdollista oppia havainnoimaan ja tarkastelemaan median vaikutuksia niin yksilölle kuin yhteiskunnalle. Olenaisista mediakasvatukselle on opettaa ihmisiä käyttämään ja ymmärtämään uutta viestintäteknologiaa. Laaja kulttuurinen ja sivistyksellinen medialukutaito on kuitenkin mediakasvatuksen varsinaisen tavoite. (Kasari 2021, 10.) Mediakasvatus kohdistuu niin lapsiin, nuoriin kuin aikuisiin. Mediakasvatuksen tavoitteena on edistää sosioekonomista, sukupuoleen, ikään ja etnisyyteen liittyvää yhdenvertaisuutta. (Salomaa & Palsa 2019, 10.)

Mediakasvatukseen tulee ajan myötä uusia asioita ja vanhoja jää pois teknologian kehittymisen vuoksi. Myös yhteiskunnan arvot ja kulttuuri muuttavat mediakasvatusta. Tämän vuoksi mediakasvatukseen liittyy usein kokeilua ja kehittämistä. (Mediakasvatusseura ry).

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, eli S2, on yksi äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärästä perusopetuksessa. S2-opetusta tarjotaan maahanmuuttajataustaisille oppilaille, joiden oma

äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame tai oppilaalla on muuten monikielinen tausta. On huomioitava, että S2-oppimäärällä on omat tavoitteensa, sisältönsä ja arviointikriteerinsä, joita opetuksessa noudatetaan. S2-opetus ei siis ole suomen kielen tuki- tai erityisopetusta. Kun oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita yhdellä tai useammalla kielitaidon osa-alueella tai oppilaan suomen kielen taito ei anna tarvittavia edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun, voidaan oppilaalle tarjota S2 -oppimäärää. (Opetushallitus.) S2-oppilaat voivat siis olla henkilöitä, jotka ovat asuneet vasta parin vuoden ajan Suomessa tai henkilöitä, jotka ovat asuneet syntymästään asti Suomessa. (Valtioneuvosto 2022.) Lukuvuonna 2022–2023 yläkouluissa S2-oppilaita oli yhteensä 13 536 koko Suomessa. (Vipunen.)

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) S2-opetuksen tavoitteet on jaettu viiteen osa-alueeseen, joita ovat tekstien tulkitsemisen ja tuottamiseen tavoitteet sekä pyrkimys antaa valmiuksia vuorovaikutustilanteissa toimimiseen sekä kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtämiseen. Oppia käyttämään kieltä kaiken oppimisen tukena on viides tavoite. (Opetushallitus.)

1.3 Aikaisemmat työt ja tutkimukset

Aikaisempia tieteellisiä tutkimuksia nimenomaan yläkouluikäisten S2-oppilaiden mediakasvatuksesta ei juurikaan löytynyt. Tutkimuksia opettajien kokemuksista mediakasvatuksesta yläkouluissa löytyi jonkin verran, mutta nekin olivat S1-opettajien kokemuksia. Maahanmuuttajien mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa myös löytyi. Lähimpänä tutkimaani aihetta ja tieteellistä tutkimusta oli Anni Lukkarisen pro gradu -tutkimus Vieraskielisten lasten ja nuorten medioiden käyttö sekä opettajien käsityksiä mediakasvatuksesta suomi toisen kielenä -opetuksessa (2016). Kyseinen pro gradu -tutkielma käsittelee osittain opinnäytetyöni aihetta. Tutkielmassa perehdytään yläkouluikäisten S2-opettajien kokemuksiin ja ajatuksiin maahanmuuttajataustaisten nuorten mediankäytöstä sekä heidän mediakasvatuksestaan koulussa. Lukkarinen oli haastatellut äidinkielen ja S2-opetuksen opettajia ala- ja yläkoulun puolelta. Haastattelussa selvitettiin esimerkiksi, millaiseksi opettajat itse arvioisivat oppilaidensa mediataidot, millaista tieto- ja viestintätekniikkaa he käyttävät opetuksessa ja näkevätkö he medioiden käytössä joitain haasteita.

Se, kuinka hyvin opettajat tuntevat medioiden ja laitteiden opetuskäytön hyötyjä ja mahdollisuuksia, riippuu paljon opettajien koulutuksesta ja täydennyskoulutuksesta. Jonkin verran mediakasvatuksesta ja muuttuvista oppimisympäristöistä opettajankoulutuksessa puhutaankin, mutta paljon jää ainakin vielä myös opiskelijan oman kiinnostuksen ja aktiivisuuden varaan. (Lukkarinen 2016, 68.)

Lukkarisen tutkielmassa kaikki hänen haastattelemansa opettajat kokivat oppilaidensa kriittisissä mediataidoissa olevan puutteita. Kaikkien haastateltavien opettajien opetuksessa medioita hyödynnettiin konkreettisesti. Haastateltavien mukaan oppilaat tarvitsevat apua esimerkiksi tiedonhaussa,

mutta laitteiden käytössä oppilaat taas olivat näppäriä. Opettajat kokivat medioiden käytön olevan tärkeää kielen oppimisessa ja mielsivät ylipäätään mediakasvatuksen merkitykselliseksi lasten ja nuorten kasvatuksen ja opettamisen kannalta. Lukkarisen tutkielman mukaan opettajat olivat tyytyväisiä oppimateriaaleihin, jotka heillä oli käytössään opetuksessa. (Lukkarinen 2016, 52–66).

2 Mediakasvatuksen merkitys ja tavoitteet

2.1 Mediakasvatuksen merkitys nuorille maahanmuuttajille

Nuorille media on tärkeä oppimisväline ja tiedonlähde. Samalla se myös tarjoaa viihdettä ja elämyksiä. Lisäksi median sosiaalinen merkitys on olennainen nuorille; sen parissa vietetään aikaa kavereiden kanssa, jaetaan omaa arkea ja saadaan kokemuksia yhteisöllisyydestä. Parhaassa tapauksessa median avulla nuori voi saada äänensä ja ajatuksensa kuuluville. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022, 4.) Mediataidot ovat eräänlaisia kansalaistaitoja, joiden opetteleminen mahdollistaa osallistumisen informaatioyhteiskuntaan. (Mediakasvatusseura ry.)

Media voi tuoda myös haasteita nuorten kasvulle ja kehitykselle. Haittaavia tekijöitä ovat esimerkiksi median liikkakäyttö, nettikiusaaminen, ääri-ideologioiden ja sairaalloisen laihdutuksen ihannointi ja ikätasoon epäsopivien sisältöjen, kuten pornografian, kuluttaminen. (Jaakola & Lundvall 2015, 5)

Maahanmuuttajataustaisten nuorten mediakasvatuksella autetaan heitä saamaan myönteisiä kokemuksia yhteiskuntaan kuulumisesta. (Mediakasvatusseura ry.) Ilman kehittyneitä mediataitoja monikulttuuriselle nuorelle on hankalaa tuottaa mediatekstejä tai lukea niitä kriittisesti. (Myllynen 2016, 22.) Yhteiskunnan digitalisaation kehittyessä on olennaista kiinnittää huomiota siihen, ettei jo valmiiksi marginaalisessa asemassa olevat jää ulkopuolelle. Kieli- ja kulttuurivähemmistöjen edustajat ovat vaarassa syrjäytyä digitaalisesti. Jos digitaalinen osaaminen on heikkoa, on vaikeampaa saada palveluita, osallistua julkiseen keskusteluun tai ylipäättään olla osana yhteisöä. (Takala, Takala 2019, 24.)

Mediaympäristössä toimimisen edellytyksenä on, että osaa käyttää eri medioita ja hakea tietoa. Lisäksi mediasisältöjen tulkitseminen, tuottaminen ja niiden luominen mahdollistavat mediaympäristössä pärjäämisen. Kyseiset taidot edesauttavat ihmisten osallisuutta yhteiskunnassa. Mediassa esiintyvän disinformaation tulkitseminen ja havaitseminen edellyttää niin kriittistä ajattelua kuin myös viestintä- ja vuorovaikutustaitoja. Opetus- ja kulttuuriministeriön mediakasvatuksen linjauksissa käy ilmi, että aikuiset ja erilaiset erityisryhmät ovat jääneet varjoon suomalaisessa mediakasvatuksessa. On havaittu, että esimerkiksi kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvien ihmisten mahdollisuudet yhtäläiseen mediataitojen oppimiseen on haasteellista. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022, 7).

Toisaalta on myös mahdollista, että joissakin maahanmuuttajataustaisten nuorten perheissä vanhemmat haluaisivat lasten katsovan televisiota ja lukevan juttuja heidän äidinkielellään. Tämä on hieman ristiriitaista, koska nuori saattaa itse toivoa sopeutuvansa Suomeen ja sen kulttuuriin sekä

oppia suomen kieltä, mutta kotona painostetaan pysyttelemään lähtömaan kielessä ja kulttuurissa. (Lukkarinen 2016, 50.) Tämänkin takia maahanmuuttajataustaisten nuorten mediakasvatus kouluissa on erittäin merkittävässä osassa nuorten integroitumisen kannalta.

Mediakasvatuksen, medialukutaitojen ja mediakulttuurin yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden edistäminen lisää kaikkien osallisuutta yhteiskuntaan ja vahvistaa demokratiaa (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022, 31).

Varhaiskasvatuksen ja opetuksen lisäksi mediakasvatusta tarjotaan kirjasto-, nuoriso- ja kulttuuri-työssä. Eri tahot parantavat mediakasvatusta tuottamalla erilaisia resursseja, ohjaamalla ja jakamalla mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseksi. Näitä tahoja ovat esimerkiksi ministeriöt, virastot, järjestöt, yliopistot ja ammattikorkeakoulut sekä yritykset. (Kanerva, Lahtinen, Oksanen-Särelä 2022, 10).

2.2 Inklusiivinen mediakasvatus

Mediakasvatustoimintaa ohjaavia arvoja ovat muun muassa kaikkien yhdenvertainen ihmisarvo sekä oikeus oppimiseen ja yhteiskuntaan osallistumiseen. Toiminnan saavutettavuudella ja yhdenvertaisuuden edistämällä olisi mahdollista tukea kaikkien toimintaa mediaympäristössä sekä parantaa perusoikeuksien toteutumista ja yhteiskunnallista toimijuutta elämän kaikissa vaiheissa.

Medialukutaitojen tilassa on vaihtelevuutta eri väestöryhmien välillä ja niiden sisällä. Mediakasvatuksessa yhdenvertaisuus ja inklusiivisuus ovat tärkeitä ja ne ovat mukana myös käytännön työssä. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskuksen Cuporen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (Kavi) tekemän selvityksen (2021–2022) mukaan mediakasvatusta järjestävien osaamista yhdenvertaisuuden edistämässä ja huomioimisessa tulisi kuitenkin vahvistaa ja monipuolistaa. Muun muassa yksilöllisten ja erityistarpeiden tunnistamisessa ja oman toiminnan arvioinnissa on kehitettävää. Lisäksi tarvittaisiin erilaisia kohdennettuja sekä selko- ja omakielisiä oppi- ja koulutusmateriaaleja. Inklusion perspektiivistä erilaisia väestöryhmiä käsitellään mediassa hieman yksioikoisesti ja heidän näkyvyytensä on vielä melko vähäistä. Tämä vaikeuttaa mediaympäristössä toimimista ja sen saavutettavuutta. On tärkeää, että mediassa on moninainen ja monipuolinen representaatio. Se auttaa erilaisia ihmisiä löytämään samaistumiskohteita ja rohkaistumaan toimimaan mediaympäristössä sekä lisäämään ymmärrystä yhteiskunnan moninaisuudesta. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022, 4).

2.3 Mediakasvatus yläkoulujen opetussuunnitelmassa

Mediakasvatus kuuluu myös S2-opetukseen yläkoulujen opetussuunnitelmaan. Yläkoulun oppilaat ovat 13–16-vuotiaita. Aiheita, joita mediakasvatuksessa opetetaan S2-oppilaille yläkoulussa ovat esimerkiksi juttutyypit, joista erityisesti uutiseen paneudutaan tarkemmin, sananvapaus ja sensuuri, valeuutiset ja median väärinkäyttö sekä netissä julkaisemisen säännöt.

Mediakasvatus on mukana oppimispolulla alusta lähtien jo varhaiskasvatussuunnitelmissa ja päiväkodeissa. Perusopetuksen opetussuunnitelmissa monilukutaito on yksi seitsemästä laaja-alaisesta oppimiskokonaisuudesta. (Mediakasvatusseura ry.) Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa mediakasvatus on mukana osaamisessa, joka liittyy monilukutaitoon, kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä tieto- ja viestintäteknologiseen osaamiseen. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022, 12.)

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin tekemän tutkimuksen (2022) mukaan mediakasvatuksen rooli opettajankoulutuksessa ei ole kuitenkaan tarpeeksi vahva. Sen vuoksi opettajien oma kiinnostus ja osaaminen vaikuttavat koulutyössä vahvasti mediakasvatuksen toteutumiseen. Myös paikalliset opetussuunnitelmat käsittelevät asiaa eri tavoin, mikä asettaa koulut ja oppilaat eriarvoiseen asemaan. Opetuksessa voi helposti tulla tilanteita, joihin opettajilla ei ole riittäviä valmiuksia. Tukea ja ohjeita tarvittaisiin esimerkiksi mediasisällöistä esiin tulevien sensitiivisten ja vaikeiden asioiden, kuten sukupuoli-identiteetin, seksuaalisuuden tai uskonnon ja vakaumuksen käsittelemiseen. Myös yhteistyössä koulujen ja vanhempien välillä on havaittu haasteita, mikä voi vaikeuttaa medialukutaitojen edistämistä esimerkiksi maahanmuuttajalasten- ja nuorten parissa. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022, 24.)

3 Tutkimuksen teko ja aineisto

3.1 Tutkimusmenetelmän kuvaus ja perustelut

Tutkimuksen kohde tässä opinnäytetyössä on yläkoulun S2-opettajat ja erityisesti heidän ajatuksensa ja kokemuksensa maahanmuuttajien mediakasvatuksen opettamisesta. Tutkimus on tehty yhdistelemällä laadullista ja määrällistä tutkimusmenetelmää. Lisäksi olen hyödyntänyt opinnäytetyössä hieman fenomenologista tutkimusstrategiaa.

Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että yritetään ymmärtää tutkimuksessa käsiteltävää ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta. Keskiössä ovat siis tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemukset, tunteet ja ajatukset. Tyypillisesti laadullinen tutkimus pyrkii tuottamaan rikasta ja yksityiskohtaista tietoa jostakin ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2020, 9–11.)

Määrällisessä tutkimuksessa tietoa analysoidaan numeerisesti ja tutkimuksen tulokset esitetään numeroina. Määrällisessä tutkimuksessa tutkija voi ryhmitellä laadullisen aineiston numeeriseen muotoon. (Vilka 2007, 14.)

Fenomenologinen tutkimusstrategia keskittyy tutkijaan ja hänen kokemuksiinsa. Tavoitteena on oman kokemuksen kautta luoda tutkimuskohteesta syvällistä tietoa. Strategiaan kuuluu pohdiskeleva ote. (Jyväskylän yliopisto 2023.) Päätin käyttää hyödykseni tämän opinnäytetyön tutkimustuloksissa myös omaa kokemustani opettamisesta ja havaintoja, joita opetuskokemukseni aikana tein.

Minua kiinnosti lähteä selvittämään tutkimuskysymyksiini vastausta määrällisesti sekä laadullisesti. Halusin selvittää, millaisena S2-opettajat kokevat ja näkevät mediakasvatukseen liittyvät haasteet sekä miten yleisiä ne ovat ja onko niissä paljon vaihtelevuutta. Tämän vuoksi päädyin tekemään tutkimustyön määrällisesti ja laadullisesti. Koin, että myös omien havaintojeni kautta voin tuoda lisänäkökulmaa aiheeseen, minkä vuoksi valitsin myös fenomenologisen tutkimusstrategian osaksi tätä opinnäytetyötä.

Menetelmänäni tutkimuksen aineistonkeruussa käytin kyselyä. Kysely on aineistonhankintamenetelmä, jossa tietyin arvosteluperustein valituilta ihmisiltä kysytään vastauksia samoihin kysymyksiin. Riippuen kyselyn muodosta, voidaan kyselyn vastauksia tutkia ja analysoida määrällisesti tai laadullisesti. (Jyväskylän yliopisto 2016.) Kyselyssä vastaaja itse lukee kysymykset ja vastaa niihin. Kyselyä käytetään, kun halutaan havainnoida henkilöä ja häntä koskevia asioita, kuten mielipiteitä, asenteita, ominaisuuksia tai käyttäytymistä. Kysely sopii aineiston keräämisen menetelmäksi, kun tutkittavia henkilöitä on runsaasti ja he ovat hajallaan. (Vilka 2007, 28.)

Päädyin keräämään aineiston kyselymenetelmällä haastattelujen sijaan, koska koin, että kysely on mahdollisesti sujuvampi ja nopeampi aineistonkeruumenetelmä, sillä haastattelu vie enemmän aikaa ja vaatii myös haastateltavan sekä haastattelijan aikataulujen yhteensovittamista. Lisäksi kyselyn vastauksia on mahdollisesti yksinkertaisempaa tutkia ja analysoida kuin haastattelun vastauksia, joiden purkaminen vie enemmän aikaa. Haasteena voi kyselymenetelmässä kuitenkin olla se, että kyselyyn ei löydy tarpeeksi halukkaita vastaajia kovin helposti.

3.2 Kyselyiden toteutus

Tein verkkokyselyn, johon vastasi yhteensä yksitoista S2-opettajaa ympäri Suomea. Kyselyn vastaukset muodostavat tämän tutkimuksen analysoitavan aineiston. Tein kyselyn Webropol -työkalulla, joka on täysin anonyymi, enkä kysynyt siinä mitään turhia tai henkilökohtaisia tietoja vastaajista. Kyselyn pohja löytyy opinnäytetyön lopusta liitteet -osiosta.

Kysely koostuu yhteensä kymmenestä avoimesta ja monivalintakysymyksestä. Kyselyn loppuun sai myös jättää kommentteja, jos halusi. Osa kysymyksistä oli pakollisia ja osaan kysymyksistä sai jättää vastaamatta. Kyselyn kysymykset koskivat pääosin S2-oppimäärän mediakasvatuksen sisältöä ja opettajien kokemuksia ja mahdollisia haasteita mediakasvatuksessa S2-oppilaille. Pidin huolta, että kysymykset eivät ole johdattelevia, vaan täysin neutraaleja.

Suunnittelin kysymykset kyselykaavakkeeseen niin, että saisin niiden kautta selville mediakasvatukseen liittyvien haasteiden esiintyvyyttä. Haasteet, joita olin valinnut monivalintakysymysten vastausvaihtoehdoiksi olivat sellaisia, joita olin itse kokenut opetuksessa tai joista olin kuullut muilta S2-opettajilta opetuskokemukseni aikana. Jätin myös kysymyksiin avoimia kohtia, joihin vastaajat saivat kirjoittaa omia kommentteja tai lisäyksiä aiheesta. Lisäsin kaavakkeeseen kysymyksiä, joiden ajattelin taustoittavan opinnäytetyöni aihepiiriä. Osa kysymyksistä oli myös sellaisia, joita itse oli jäänyt pohtimaan sijaisuuteni jälkeen, ja joiden ajattelin olevan kuitenkin tämän opinnäytetyön kannalta kiinnostavaa tietoa.

Kysely ei tuottanut vahinkoa tai haittaa vastaajille ja luvat kyselyn tekoon varmistin etukäteen koulujen johdolta. Lainatessani opinnäytetyössä jonkin vastaajan suoraa sitaattia, varmistin, ettei siitä voi selvittää mitenkään kyseisen vastaajan henkilöllisyyttä, eli anonymiteetti säilyi läpi prosessin.

Otin ensimmäiseksi yhteyttä eri yläkoulujen johtoon, joilta kysyin lupaa kyselyn tekoon ja kerroin, minkälaista tutkimusta olen tekemässä. Valikoin yläkoulut sen perusteella, missä alueilla on paljon maahanmuuttajataustaisia ihmisiä. Käytin tähän Ylen alkuvuodesta 2023 tekemää artikkelia, jossa pystyy itse selaamaan Suomen kaikkien koulujen S2-oppilaiden määrän. Yläkoulujen rehtorit ohjasivat tekemäni kyselyn koulunsa S2-opettajille, jotka halutessaan vastasivat siihen. Lähetin myös

sähköpostia Suomenopettajat ry:lle, jotka jakoivat kyselyn osoitteen sosiaalisen median kanavillaan. En lähettänyt kyselyä suoraan kenellekään tuntemalleni opettajalle.

Pidin huolta, että aineisto on hyvin tallessa tietokoneellani ja opinnäytetyön valmistuttua hävitän kaikki kyselyn vastaukset. En luovuta vastauksia ulkopuolisille. Ilmoitin nämä asiat selkeästi myös kyselyn vastaajille kyselyn ohessa.

Keräsin kyselyyn vastauksia ajalla 19.11.2023-4.2.2024. Vastausten keruu-aika oli paljon pidempi kuin mitä alun perin oli tarkoitus. Tähän vaikutti se, että vastauksia tuli todella hitaasti, jonka vuoksi jouduin pidentämään vastausten keruu-aikaa.

4 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen tulokset. Peilaan saamiani kyselyn tuloksia Anni Lukkarisen pro gradu -tutkielman tuloksiin ja omaan kokemukseeni S2-sijaisopettajana.

Kyselyn vastaajat vastasivat kysymyksiin hyvin. Monivalintakysymyksissä vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa” valittiin vain kaksi kertaa. Myös kysymyksiin, joihin ei ollut pakko vastata, vastattiin. Kaikki, jotka aloittivat kyselyyn vastaamisen, myös vastasivat loppuun asti ja palauttivat kyselyn.

Olen valinnut mielestäni kiinnostavimmat ja merkittävimmät kohdat kyselystä opinnäytetyöhän käsiteltäväksi. Kaikki kohdat eivät suoraan liity mediakasvatuksen haasteisiin, mutta ovat kuitenkin kiinnostavaa taustatietoa aiheesta. Jouduin rajaamaan myös kyselyistä keräämääni tietoa pois, koska ne olivat lopulta liian kaukana opinnäytetyöni aiheesta. Pois jättämäni kohdat koskivat pääosin S2-oppimäärään liittyvää sisältöä.

Kyselyn tulokset ovat melko hyvin linjassa Anni Lukkarisen pro gradu -tutkielman tulosten kanssa. Lisäksi omat havaintoni S2-sijaisopettajana ovat hyvin samanlaisia kyselyn tulosten kanssa.

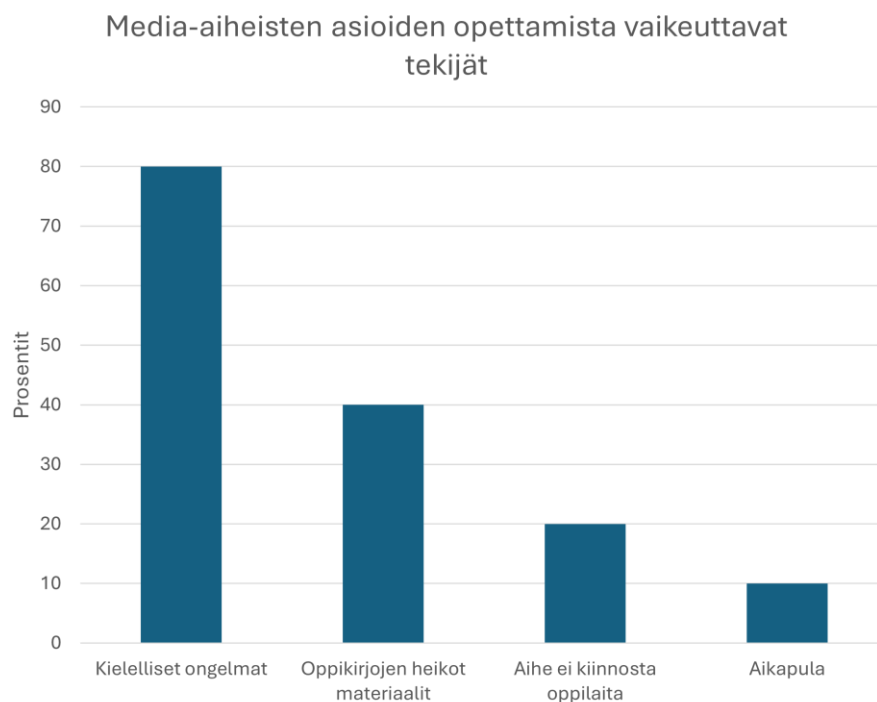
Lukkarisen pro gradu -tutkielmassa opettajat kokivat mediakasvatuksen merkitykselliseksi lasten ja nuorten opettamisen kannalta (ks. 1.3). Vastaavanlainen tulos tuli myös tämän opinnäytetyön kyselyn perusteella. Kyselyn kaikki vastaajat kokivat mediaopetuksen S2-oppilaille joko erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä. Erittäin tärkeänä sitä piti 72,7 prosenttia ja melko tärkeänä sitä piti 27,3 prosenttia vastaajista.

Tekemäni kyselyn vastauksista selvisi, että suurimman ongelman media-aiheisten asioiden opettamisessa S2-oppilaille aiheutti oppilaiden kielelliset taidot. Tämä selvisi monivalintakysymyksestä, jossa sai valita kaikki kohdat, jotka vastaajan oman kokemuksen mukaan pitävät paikkansa. Vaihtoehtoina kysymyksessä olivat kielelliset haasteet, ongelmat oppilaiden käytöksessä tunneilla, niukat ja epäselvät oppikirjan materiaalit sekä oppilaiden mielenkiinnon puute media-aiheista. Lisäksi vastausvaihtoehtona oli kohta ”muu, mikä?”, sitä varten, jos jotakin opetusta haittaavaa tekijää ei ollut kysymyksessä otettu huomioon.

Kysymyksessä selvitettiin siis, mitkä asiat vaikeuttavat mediaopetusta S2-oppilaille. Kahdeksan vastaajista oli valinnut kielelliset ongelmat (80 %). Tässä kyselyssä neljä vastaajista oli kokenut, että niukat, epäselvät tai liian vaikeat oppikirjanmateriaalit vaikeuttavat opetusta (40 %). Sitä vastoin Lukkarisen tutkielmassa opettajat kertoivat olleensa tyytyväisiä käyttämiinsä opetusmateriaaleihin (vrt. 1.3). Tosin tämän opinnäytetyön kyselyyn vastanneet opettajat käyttivät keskenään

monia eri oppikirjoja opetuksessaan. Peräti kuusi oppikirjasarjaa oli vastaajilla käytössä. Vastauksen hajontaan voi vaikuttaa se, mitä kirjasarjaa kukin opettaja käyttää.

Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että aihe ei kiinnosta oppilaita (20 %). Yksi vastaajista oli kirjoittanut lisämainintana aikapulan (10 %). Lisäksi eräs vastaaja kirjoitti ylimääräisenä kommenttina, että mediaopetuksen olisi oltava hyvä integroituna kaikkeen tekemiseen, eikä niinkään erillisenä sisältönä. Yksi vastaajista myös kertoi aivan kyselyn lopussa olevassa avoimessa kommenttikentässä, että hänen mielestään oppilaiden heikko yleistieto vaikeuttaa opettamista jopa enemmän kuin oppilaiden kielitaidot.

Kyselystä selvisi, että opettajat käyttävät oppikirjan lisäksi muita materiaaleja mediakasvatuksen opetuksessa. Näitä olivat uutisten katsominen oppilaiden kanssa (100 %), uutisten lukeminen verkkolehdestä (91 %), itsetehdyt materiaalit, esimerkiksi Powerpoint-esitys (73 %), toisen oppikirjasarjan kirja(t) (55 %) ja paperilehden lukeminen (55 %). Myös esimerkkivideoiden katsominen oli mainittu jokin muu -kohtaan (9,1 %). Monipuoliset materiaalit mediakasvatuksen opetuksessa mahdollisesti lisäävät myös oppilaiden kiinnostusta aiheen opiskeluun.

Kyselyssä selvitettiin, huomaavatko opettajat, että oppilaat suhtautuisivat eri tavalla media-aihepiirin opetukseen verrattuna muihin S2-oppimäärän aihepiireihin. Eräs vastanneista kommentoi asiaa näin:

”Media-aihe herättää enemmän keskustelua kuin muut aiheet. Aihe on osa oppilaiden omaa elämää, joten se kiinnostaa oppilaita enemmän kuin kirjallisuus tai kielitieto. Aiheen parissa tulee toisinaan esille eri kulttuurista tulevien oppilaiden erilainen maailmankuva, mikä edellyttää asioiden sensitiivistä käsittelyä.”

Asiaa kommentoitiin vastaajien toimesta myös näin:

”Oppilaat ovat usein kiinnostuneita media-aiheesta, koska se koskettaa heidän arkeaan. Sama koskee toki myös S1-oppilaita.”

”Aihe on oppilaista melko kiinnostava, kun tekstit ovat heitä lähellä ja nuoria koskettavia.”

”Ajankohtaiset asiat kiinnostavat oppilaita, ja siksi mediaopetus on usein oppilaille motivoivaa.”

Itse huomasin S2-sijaisena, että erityisesti sananvapaus ja sensuuri aihepiireinä kiinnostivat oppilaita. Keskustelua herätti esimerkiksi sananvapauden tila eri maissa. Myös sosiaaliseen mediaan liittyvät aiheet kiinnostivat oppilaita. Esimerkiksi nettikiusaaminen puhututti oppilaita. Uskon, että nämä aiheet kiinnostivat heitä, koska ne olivat nimenomaan lähellä heidän omaa elämäänsä.

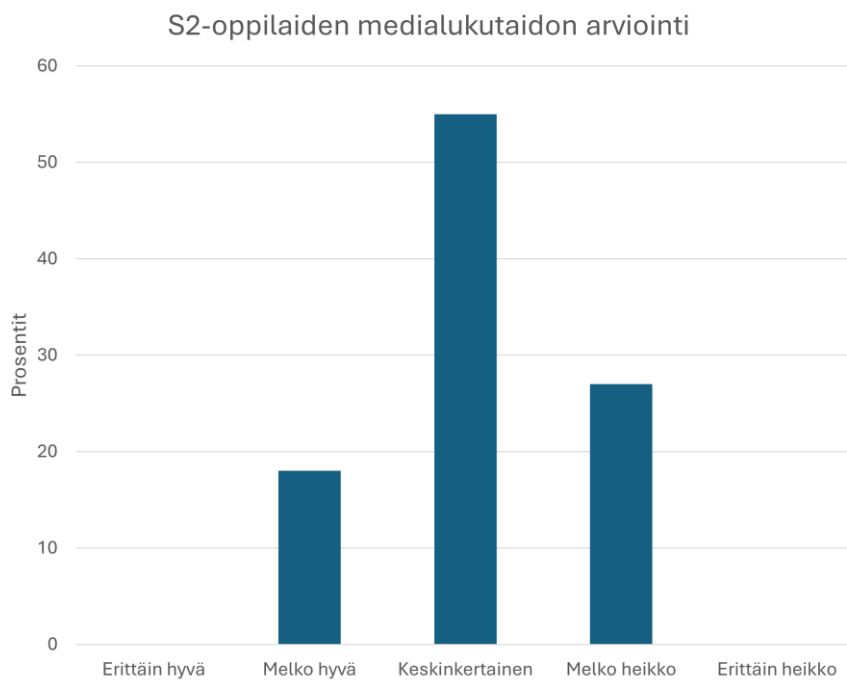
Monet kyselyyn vastanneista opettajista myös kertoivat, etteivät huomaa merkittävää eroa oppilaiden suhtautumisessa mediaan liittyvien juttujen opetuksessa verrattuna muihin S2-opetuksen aihepiireihin. Toisaalta sanasto media-aihepiirin parissa koetaan mahdollisesti haastavampana. Eräs vastaaja kommentoi näin:

”(Oppilaat) Kokevat ehkä vähän helpompana aihepiirinä, kun median parissa ei paukuteta samanlaista määrää kielioppia. Toisaalta sanasto on usein haasteellisempaa kuin normaaleilla oppitunneilla.”

Kyselyssä kysyttiin myös huomaavatko opettajat eroa media-aiheisten asioiden opettamisessa verrattuna muihin S2-oppimäärän aiheisiin. Halusin kysymyksellä selvittää, kokevatko opettajat media-aiheisten asioiden opettamisen esimerkiksi haastavampana tai helpompana kuin muiden S2-oppimäärän aiheiden opettamisen. Vain kaksi vastaajista koki media-aiheiden opettamisen vaikeampana kuin muut S2-oppimäärän aihepiirit. Kolme vastaajaa koki sen helpompana ja viisi vastaajaa ei huomannut merkittävää eroa. Yksi vastaaja ei osannut vastata kysymykseen. Tämän kysymyksen tuloksesta voisi siis tehdä päätelmän, että opettajien valmiudet mediakasvatukseen ovat riittävät. Mediakasvatukseen liittyvät haasteet eivät näin ollen mahdollisesti johdu opettajien puutteellisista mediakasvatustaidoista.

Kukaan vastaajista ei pitänyt oppilaidensa medialukutaitoa erittäin hyvänä, muttei toisaalta myöskään erittäin huonona. Vastanneista 18,2 prosenttia piti oppilaidensa medialukutaitoa melko

hyvänä, 54,5 prosenttia keskinkertaisena ja 27,3 prosenttia melko heikkona. Vastaavanlainen tulos oli myös Lukkarisen tutkielmassa, jossa kaikki opettajat kokivat oppilaidensa kriittisissä mediataidoissa olevan puutteita (ks. 1.3). Itse myös kiinnitin oppilaiden medialukutaidon heikkouteen huomiota sijaisuuteni aikana ja asettaisin oppilaideni medialukutaidon keskinkertaisen ja melko heikon välille.

Kyselyn viimeisenä avoimena kysymyksenä selvitettiin, mitä opettajat pitävät tärkeimpinä tavoitteina mediakasvatuksessa yläkouluikäisille S2-oppilaille. Kysymykseen vastasi kymmenen vastaajista. Peräti kahdeksan vastaajista mainitsi lähdekritiikin, medialukutaidon tai kriittisen lukutaidon. Lisäksi mainittuja tavoitteita olivat mediatekstilajien tunnistaminen. Sen oli maininnut kaksi vastaajista. Lisäksi yksi vastaajista oli maininnut sekä disinformaation että informaatiovaikuttamisen ymmärtämisen ja tunnistamisen.

Oppilaiden kielelliset haasteet tuntuivat olevan eniten mediakasvatukseen vaikuttava haittaava tekijä. Olisikin hyödyllistä pohtia, mitä sille voisi tehdä. Kielelliset ongelmat saattavat olla peräisin esimerkiksi siitä, että on syystä tai toisesta jäänyt jo alakoulussa jälkeen suomen kielen opiskelussa. Toki myös kyselyn vastausvaihtoehto ”kielelliset haasteet” on melko laaja käsite ja sen voi tulkita eri tavoin.

Esimerkiksi eräs seikka, jonka itse koin haastavaksi ollessani sijaisopettaja oli se, että oppilaat olivat kielellisesti melko eritasoisia. Osa oppilaista siirtyi kesken lukukauden valmistavasta opetuksesta S2-tunneille. Nämä oppilaat olivat siis asuneet Suomessa vasta erittäin lyhyen aikaa, joten heidän suomen kielen taito oli vielä hyvin heikko. Lisäksi muillakin S2-oppilailla voi olla hyvin erilaiset taidot suomen kielessä, riippuen esimerkiksi siitä, kuinka kauan he ovat Suomessa asuneet.

Myös oppilaiden omalla motivaatiolla oppia suomen kieltä on suuri merkitys. Siihen voi toki jonkin verran vaikuttaa opettaja, mutta myös esimerkiksi oppilaan perheen suhtautuminen suomen kielen oppimiseen voi olla osatekijä. Lukkarisen tutkielman mukaan osa maahanmuuttajataustaisten perheiden vanhemmista haluaa, että lapset katsovat televisiota ja puhuvat ainoastaan lähtömaansa kielellä kotona ja vanhemmat saattavat jopa painostaa tähän (ks. 2.1). Huomasin myös, että monet keskenään eri äidinkieltä puhuvat oppilaat keskustelivat englanniksi välitunneilla ja ruokalassa, mikä oletettavasti hankaloittaa heidän suomen kielen oppimista.

Opettajana voi olla haastavaa räätälöidä kaikille oppilaille omantasoista tehtävää, etenkin kun opetussuunnitelmaa on noudatettava ja tietyt asiat on vain käytävä opetuksessa läpi. Aikaakin on hyvin rajallisesti. Toisaalta on lähes mahdotonta yrittää opettaa esimerkiksi lähdekritiikistä, juttutyypeistä tai uutiskriteereistä henkilöille, joiden suomen kielen sanavarasto on hyvin suppea. Sijaisuu-
teni aikana huomasin, että heikkoa suomen kieltä puhuvat jäävät helposti opetuksessa vähemmälle huomiolle ja heidän motivaationsa oppitunneilla laskee, kun he eivät ymmärrä kovin paljon opetuksesta, eivätkä pysty etenemään tehtävissään. Hyvin suuri osa oppilaista olisi kaivannut apua henkilökohtaisesti oppikirjan tehtävien teossa, mutta monesti aikaa ei ollut tarpeeksi auttaa kaikkia avustusta tarvitsevia. Toki on huomioitava, että olin epäpätevä opettaja, joten minun taitoni ovat vajaita koulutuksen saaneihin opettajiin verrattuna. Näin ollen saatoin myös olla neuvottomampi haastavien tilanteiden kanssa. Joissakin S2-ryhmissä oli myös oppilaita, jotka olisivat voineet taidoiltaan pärjätä ainakin kohtalaisesti S1-tunneilla, ja heille S2-opetus mahdollisesti etenikin liian hitaasti. Tällaisia oppilaita voidaan kuitenkin siirtää S1-opetukseen, jos heidän kielelliset taitonsa yltyvät tarvittaviin S1-kielivaatimuksiin.

4.1 Kehittämiskohteet

Tämän opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli selvittää yläkouluiikäisten S2-oppilaiden mediakasvatukseen liittyviä haasteita, jotta esimerkiksi S2-opettajat, maahanmuuttajien valmentavan opetuksen opettajat sekä nuoriso- ja opinto-ohjaajat voisivat saada hyödyllistä tietoa aiheesta ja löytää kehityskohteita- ja ideoita aiheen tiimoilta. Niiden avulla voitaisiin mahdollisesti parantaa maahanmuuttajataustaisten nuorten mediataitoja, mikä taas edesauttaisi esimerkiksi heidän

osallisuuttansa yhteiskunnassa (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022, 7). Tässä luvussa pohdin, millä tavoin kyselyssä ilmi tulleita haasteita voisi ehkäistä tai helpottaa.

Kyselyssä S2-oppilaiden mediakasvatuksen haasteiksi nousivat muun muassa kielelliset ongelmat, oppikirjojen epäselvät tai niukat materiaalit, aikapula ja pienissä määrin myös oppilaiden negatiivinen suhtautuminen mediakasvatukseen. Myös kyselyssä heikoksi ja keskinkertaiseksi koettu oppilaiden medialukutaito voi tuoda haasteita opetukseen, jos ne ovat oletettua tasoa heikommat. Toki keskinkertainen medialukutaito kertoo myös siitä, että sen parantamiseen tulisi selkeästi panostaa S2-opetuksessa mahdollisesti jo ennen yläkouluun siirtymistä.

Myös oppilaiden kielellisiin ongelmiin täytyisi puuttua jo varhaisessa vaiheessa, mahdollisesti siis jo ennen yläkouluun siirtymistä, jotta oppilaat saisivat mediakasvatuksesta kaiken hyödyn irti, eikä mediakasvatukseen liittyvä käsitteistö olisi liian hankalaa heille. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, jos kyseessä on esimerkiksi oppilas, joka on aloittanut koulun Suomessa vasta yläkouluikäisenä ja sitä ennen käynyt koulua vain lähtömaassaan. Näissä tapauksissa valmistavan opetuksen merkitys kasvaa sekä oppilaan oma motivaatio oppia suomen kieltä. Toki, jos resursseja vain olisi riittävästi, voisi myös esimerkiksi erityisopettaja olla apuna S2-tunneilla auttamassa oppilaita, joilla on suurempia hankaluuksia suomen kielen kanssa. Tämä ei kuitenkaan välttämättä ole kovin realistinen vaihtoehto resurssipulan vuoksi.

Suuria oppilaiden välisiä kielellisiä tasoeroja tulisi välttää esimerkiksi siirtämällä oppilaita herkästi S1-opetukseen, jos heidän kielelliset taitonsa riittävät siihen.

Oppikirjojen materiaaleja tulisi tutkia lisää ja vertailla eri kirjasarjoja keskenään, jotta voisi vetää tarkempia johtopäätöksiä siitä, miten niitä tulisi mahdollisesti muuttaa tai helpottaa. Tärkeää kuitenkin on, että ne ovat tarpeeksi selkeitä ja helppolukuisia sekä sisältävät monipuolisia ja mielenkiintoisia tehtäviä. Opettajat voivat myös mahdollisuuksien mukaan tehdä omia oppimateriaaleja tai etsiä niitä käyttämiensä oppimateriaalien ulkopuolelta. Näin ollen voi löytyä monipuolisempia ja kiinnostavampia materiaaleja sekä tehtäviä oppilaille. Tähän vaikuttaa kuitenkin opettajan oma mielenkiinto mediakasvatukseen ja tietysti oma jaksaminen sekä hyvin rajallinen aika.

Mediakasvatuksen mielekkyyttä ja kiinnostavuutta voisi mahdollisesti lisätä monipuolisilla opetusmetodeilla. Myös se, että oppilaat itse pääsevät tekemään ja käyttämään luovuuttaan voi lisätä media-aihepiirin kiinnostavuutta sekä mahdollisesti helpottaa aiheiden oppimista. Lisäksi media-aiheiden tuominen opetuksessa jollain tavalla lähelle nuorten omaa elämää, voi lisätä mediakasvatuksen kiinnostavuutta. Keskusteleminen ja pohtiminen media-aiheista yhdessä oppilaiden kanssa on mainittu useassa eri mediakasvatusoppaassa tärkeänä osana mediakasvatusta.

5 Pohdinta

5.1 Johtopäätökset ja jatkokehittäminen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli saada selville, mitä haasteita yläkoulujen S2-opettajat kokevat mediakasvatuksessa. Mielestäni sain vain kohtalaisesti selville haasteita, joita mediakasvatukseen S2-opetuksessa voi liittyä. Haastatteluilla olisi saanut mahdollisesti vielä enemmän syvempiä esimerkkejä aiheesta, mutta toisaalta taas kyselyillä sain useampia vastauksia ja myös tietoa siitä, kuinka laajasti nämä haasteet esiintyvät eri opettajilla.

Merkittävä tulos tässä opinnäytetyössä oli se, että enemmistö kyselyn vastaajista koki oppilaiden kielellisten haasteiden vaikuttavan mediakasvatukseen. Toisaalta opettajat eivät kuitenkaan keskimäärin kokeneet media-aiheisten asioiden opettamista muita aihepiirejä vaikeammaksi. On kuitenkin syytä pohtia, mistä niin heikot kielelliset taidot johtuvat S2-oppilailla, että ne hankaloittavat heille suunniteltujen asioiden oppimista. Liittyykö oppilaiden mahdollisesti hyvinkin suuret tasoerot suomen kielessä mediakasvatukseen hankaluuteen? Millä tavoin tätä ongelmaa voitaisiin yrittää S2-opetuksessa ratkoa? Oppilaiden heikon suomenkielentaidon vuoksi voi olla haastavaa opiskella ja ymmärtää osittain hankalaakin mediakasvatukseen liittyvää termistöä ja käsitteistöä.

Toinen työn kannalta olennainen tulos oli se, että yli puolet vastaajista koki oppilaidensa medialukutaidon vain keskinäisenä ja lähes 30 prosenttia vastaajista piti sitä jopa melko heikkona. Näin ollen voisi päätellä, että mediakasvatus on hyvin tarpeellista maahanmuuttajataustaisille nuorille ja siihen tulisi opetuksessa panostaa. Tämä on olennaista muun muassa maahanmuuttajataustaisten henkilöiden yhteiskuntaan integroitumisen kannalta.

On kuitenkin huomioitava, että opinnäytetyön kyselyn vastaajia oli vain yksitoista, joten työn tuloksia ei voi suoraan yleistää laajemmin paikkansapitäväksi.

Tulokset tässä opinnäytetyössä jäivät melko vajaiksi. asioita, joita en tässä opinnäytetyössä saanut kyselyllä selvitettyä, voisi selvittää jatkotutkimuksessa. Mediakasvatukseen liittyvien haasteiden esiintyvyyttä olisi hyvä tutkia vielä laajemmin ja selvittää, mistä haasteet tarkalleen ottaen johtuvat, jotta niitä pystyisi ehkäisemään. Olisi hyödyllistä myös tietää, millaiset valmiudet S2-opettajilla ylipäätään on mediakasvatukseen. Tekemäni kyselyn mukaan suuri osa opettajista ei kokenut mediakasvatuksen opettamista haastavampana muihin aihepiireihin verrattuna. Kysymys oli kuitenkin aika suppea ja aihetta voisi tutkia vielä syvemmin. Lukkarisen tutkielman mukaan opettajien omalla mielenkiinnolla aiheeseen ja heidän saamallaan koulutuksella on merkitystä mediakasvatukseen. Onko opettajien mediakasvatustaidoissa mahdollisesti parannettavaa? Olisiko jopa media-alan ammattilaisilla paremmat valmiudet nuorten mediakasvatukseen opettamiseen, vaikka pedagogisia

taitoja heillä ei toki välttämättä ole? Myös oppikirjojen sisältöihin voisi perehtyä tarkemmin ja tutkia, miten niistä voisi saada paremmat oppimisen kannalta. Millaisia muita materiaaleja ja opetusmenetelmiä voisi hyödyntää nimenomaan mediakasvatuksessa? Olennaista olisi tutkia, millä tavoin S2-oppilaiden mediakasvatusta voisi kehittää.

Jatkokehittämistä ajatellen, olisi myös kiinnostavaa selvittää S2-oppilaiden näkemyksiä mediaopetuksesta. Millä tavoin he esimerkiksi käyttävät mediaa kotona ja vapaa-ajalla? Lisäksi olisi mielenkiintoista saada tekemääni kyselyyn S1-, eli suomi äidinkielenä, -opettajien vastaukset. Näin voisi vertailla, onko isoja eroja maahanmuuttajataustaisten ja suomea äidinkielenään puhuvien oppilaiden media-aihepiirin opettamisessa ja oppimisessa.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Olen pyrkinyt neutraaliuteen ja läpinäkyvyyteen koko opinnäytetyöprosessin ajan. Mitään opinnäytetyöhön keräämiäni tietoja tai tuloksia ei ole vääristelty. En ole jättänyt olennaista tietoa tai tuloksia tarkoituksella esittämättä. Myöskään kyselyn kysymykset eivät olleet johdattelevia tai sisältäneet ennako-oletuksia aiheesta, jotta tutkimuksen tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia.

Kysely oli täysin anonyymi, mikä voi vaikuttaa siihen, että vastaajien on mahdollisesti ollut helpompaa vastata kysymyksiin rehellisesti. Se, että kyselyssä ei juurikaan vastattu ”en osaa sanoa” eikä edes vapaavalintaisiin kysymyksiin jätetty vastaamatta voi mahdollisesti antaa osviittaa siitä, että kysely on ollut selkeä. Tämä taas voi omalta osaltaan kertoa siitä, että kyselyssä ei juurikaan ole tullut vääristyneitä vastauksia epäselvyyden tai hämmentävyyden vuoksi.

Kyselyn vastaajat ovat satunnaisesti valikoituja, joten sen puolesta tutkimuksen tuloksia voitaisiin käytännössä yleistää koskemaan kaikkia S2-opettajia. Vastaajien määrä on kuitenkin hyvin vähäinen, mikä voi puolestaan vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen negatiivisesti.

5.3 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen arviointi

Tässä opinnäytetyössä onnistuin saamaan kiinnostavaa tietoa mediakasvatuksesta yläkoulujen S2-opettajilta, mitä entuudestaan ei ole paljon löydettävissä. Keräsin laadullista ja määrällistä tietoa aiheesta ja pystyin myös hyödyntämään opinnäytetyössä omaa työkokemustani S2-sijaisopettajana. Sain kerättyä vastauksia tutkimuskysymykseeni ”Mitä haasteita mediakasvatuksessa ilmenee yläkoulujen S2-opetuksessa?”.

Ongelmaksi tässä opinnäytetyössä koitui se, että aiempia tutkimuksia aiheesta ei ollut. Tiedonhankinta oli sen vuoksi hyvin vaikeaa. Myös kyselystä saamieni tulosten vertailu aiempiin tutkimuksiin ei juurikaan onnistunut sen vuoksi. Lisäksi tekemääni kyselyyn oli erittäin hankalaa saada vastauksia. Lähetin kyselyn useille kymmenille eri kouluille ja lopulta vain yksitoista opettajaa vastasi kyselyyn. Jouduin harkitsemaan aineistonkeruumenetelmän vaihtoa kesken työprosessia. En ollut osannut odottaa, että lyhyeen anonyymiin kyselyyn ei meinannut löytyä halukkaita vastaajia. Osittain tämän vuoksi opinnäytetyöni valmistuminen kesti pidempään kuin alun perin oli tarkoitus. Lisäksi haastatteluilla olisin todennäköisesti saanut laajemmin tietoa tutkimusaiheestani.

Ensi kerralla valitsisin aiheen työlleni sen perusteella, että siitä on varmasti jo entuudestaan tietoa. Käyttäisin mahdollisesti haastattelua aineistonkeruumenetelmänä kyselyn sijaan. Lisäksi rajaisin työn selkeämmäksi.

Opin paljon prosessin aikana. Opin lähteiden merkinnästä, tutkimusmenetelmistä ja aineistonkeruumenetelmistä. Opin ylipäättään tutkimustyyppisen jutun kirjoittamisesta, koska aiemmin olen lähinnä kirjoittanut vain journalistisia tekstejä ja esseitä. Koen, että osaan tämän projektin myötä nykyään myös lukea, ymmärtää ja arvioida muiden tekemiä tutkimustyyppisiä töitä paremmin kuin ennen.

Lähteet

Jaakola, V. & Lundvall, A. 2015. Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus. Mediakasvatuksen suuntaviivat nuorisoasiainkeskuksessa. Luettavissa: https://www.hel.fi/static/nk/Julkaisut/mediakasvatuksen_suuntaviivat_nk_2015.pdf. Luettu: 26.4.2024.

Jyväskylän yliopisto 2016. Kyselyt. Luettavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmat/kyselyt>. Luettu: 28.10.2023.

Jyväskylän yliopisto 2023. Fenomenologinen tutkimus. Luettavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/fenomenologinen-tutkimus>. Luettu: 18.3.2024.

Kanerva, A., Lahtinen, E. & Oksanen-Särelä, K. 2022. Näkökulmia mediakasvatuksen ja medialukutaitojen yhdenvertaisuuteen. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Luettavissa: <https://mediataitokoulu.fi/nakokulmia.pdf>. Luettu: 13.9.2023.

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2022. Polkuja medialukutaitoon. Opas vuosiluokille 7–9. Luettavissa: https://www.mediataitokoulu.fi/polkuja_ylakoulu.pdf. Luettu: 14.9.2023.

Kasari, S. 2021. Katsaus lukion äidinkielen opettajien tarpeisiin moni- ja medialukutaitojen opetuksessa LOPS 2021:n kynnyksellä. Alempi AMK-opinnäytetyö. Haaga-Helian ammattikorkeakoulu. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/509077/Kasari_Sofia.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Luettu: 12.9.2023.

Lukkarinen, A. 2016. Vieraskielisten lasten ja nuorten medioiden käyttö sekä opettajien käsityksiä mediakasvatuksesta suomi toisena kielenä -opetuksessa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö. Luettavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100054/GRADU-1479130337.pdf>. Luettu 11.11.2023.

Mediakasvatusseura ry. s.a. Mediakasvatus. Luettavissa: <https://mediakasvatus.fi/mediakasvatus/>. Luettu: 13.9.2023.

Myllynen, M. 2016. Mediajulkisuus ja monikulttuurisen nuoren identiteetti. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99421/GRADU-1466660746.pdf>. Luettu: 13.9.2023.

Opetushallitus s.a. Suomi toisena kielenä -opetus. Luettavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/suomi-toisena-kielena-opetus> . Luettu: 13.9.2023.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Luettavissa: https://hmmoodle.haaga-helia.fi/pluginfile.php/3313054/mod_resource/content/4/JuutiPuusaMit%C3%A4LaadullTutkTarkoitetaan.pdf. Luettu: 27.10.2023.

Salomaa, S. & Palsa, L. 2019. Medialukutaito Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161951/OKM_2019_37.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Luettu: 13.9.2023.

Takala, A. & Takala, S. 2019. Medianuoruus – opas aikuisille. Mediakasvatusseura ry. Luettavissa: https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2019/03/Medianuoruus_web.pdf . Luettu: 14.9.2023.

Valtioneuvosto 2022. Suomi/ruotsi toisena kielenä – opetuksen nykytila ja kehittämistarpeet selvitetiin. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/suomi-ruotsi-toisena-kielena-opetuksen-nykytila-ja-kehittamistarpeet-selvitettiin> . Luettu: 13.9.2023.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa, määrällisen tutkimuksen perusteet. Luettavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf;sequence=1. Luettu: 28.10.2023.

Vipunen.fi. Äidinkieli ja kirjallisuus perusopetuksessa. Luettavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Perusopetus%20-%20ainevalinnat%20-%20aidinkieli%20ja%20kirjallisuus.xlsb>. Luettu: 7.12.2023.

Liitteet

Liite 1. Kysely mediaopetuksesta yläkoulun S2-opettajille

Kysely S2-oppimäärän mediaopetuksesta yläkouluissa

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Tarkoitan medialla opinnäytetyössäni radiota, televisiota, painettuja sanoma-, aikakausi- ja verkkolehtiä sekä lisäksi sosiaalista mediaa. Esimerkiksi pelit ja elokuvat on rajattu pois.

1. Mikä kirjasarja on käytössäsi S2-opetuksessa yläkoulussa? *

---

2. Käytätkö jotain muita materiaaleja media-aiheisten asioiden opetuksessa? Valitse listalta.

- Toisen oppikirjasarjan kirja(t)
  - Paperilehden lukeminen
  - Uutisten katsominen oppilaiden kanssa
  - Uutisten lukeminen jonkin verkkolehden sivuilta
  - Itsetehdyt muistiinpanot oppilaille tai muu itsetehty materiaali (esim. Powerpoint-esitys)
  - Jokin muu, mikä?
-

3. Mitä näistä aiheista käytte ainakin jossain määrin läpi 7–9-luokilla S2-tunneilla? *

- Sananvapaus ja sensuuri
- Eri juttutyyppejä (esimerkiksi yksi tai useampi näistä: uutinen, kolumni, mileipidekirjoitus)
- Utiskriteerit
- Utiskuva ja/tai -video
- Valeuutiset, misinformaatio, disinformaatio
- Sosiaalinen media
- Netissä julkaisemisen säännöt

4. Koetko, että media-aiheiden osuus käyttämissänne oppikirjoissa on sopiva? Tässä otetaan huomioon 7–9-luokkien määrä yhteensä. *

- Kyllä
- En, media-aiheisten asioiden osuus voisi olla pienempi.
- En, media-aiheisten asioiden osuus voisi olla laajempi.
- En osaa sanoa

5. Vaikeuttaako yksi tai useampi allamainituista asioista mediaopetusta?

- Aiheet eivät kiinnosta oppilaita
  - Oppilaiden huono käytös (puhelimien luvaton käyttö, meluaminen tai muu häiriköinti)
  - Kielelliset ongelmat (heikko suomen kielen osaaminen/ymmärtäminen)
  - Niukat, epäselvät tai liian vaikeat oppikirjan materiaalit
  - Muu, mikä?
-

6. Koetko, että media-aiheisten asioiden opettaminen on erilaista verrattuna muihin S2-oppimäärän aihepiireihin?

*

- Kyllä, se on helpompaa.
- Kyllä se on haastavampaa.
- En huomaa merkittävää eroa.
- En osaa sanoa.

7. Kuinka tärkeänä pidät mediaopetusta S2-oppilaille? *

- Erittäin tärkeänä
- Melko tärkeänä
- En tärkeänä enkä merkityksettömänä
- Melko merkityksettömänä
- Erittäin merkityksettömänä
- En osaa sanoa

8. Kuinka hyvänä pidät oppilaidesi medialukutaitoa? *

- Erittäin hyvänä
- Melko hyvänä
- Kesinkertaisena
- Melko heikkona
- Erittäin heikkona
- En osaa sanoa

9. Minkä koet olevan tärkein tavoite mediakasvatuksen opettamisessa oppilaillesi?

---

10. Oletko huomannut, että oppilaat kokisivat mediaopetuksen erilaisena kuin muut S2-oppimäärän aiheet? Esimerkiksi hankalampana, kiinnostavampana, helpompana..?

---

11. Jos sinulla on vielä jotain aiheeseen liittyvää kommenttia, voi sen jättää tähän.